

DINAMICA SPECIALIZĂRII COMERȚULUI EXTERIOR AL REPUBLICII MOLDOVA

*Alexandru STRATAN, dr. hab., conf. univ., IEFS
Victoria CLIPA, drd., cercet. șt., IEFS*

Recenzent: Petru CATAN, dr. hab., conf. univ., ULIM

În ultimul deceniu, comerțul exterior al Republicii Moldova, dar mai cu seamă exporturile au înregistrat performanțe foarte modeste. Spre deosebire de importuri, exporturile moldovenești au crescut foarte încet, fiind cauzate, în mare parte, și de reducerea producției naționale. În acest articol este analizat gradul de specializare al comerțului exterior al Republicii Moldova și măsura în care acesta a evoluat pe perioada de tranziție. Moldova continuă să se specializeze, cu precădere, în exportul de produse agroalimentare. Structura importurilor este predominantă de produsele mediu și înalt tehnologice. Cu toate acestea, Moldova începe să importe cantități tot mai mare de produse pentru care reflectă un grad înalt de specializare.

Cuvinte cheie: import, export, specializarea comerțului, indicele Lafay, producție.

În prezent, un deziderat major al politicilor guvernamentale a devenit trecerea economiei naționale de la un model de dezvoltare bazat pe remiteri și consum la unul bazat pe exporturi, investiții și inovații. Despre asigurarea dezvoltării economiei naționale în baza inovațiilor este încă prematur de vorbit, întrucât acestea presupun investiții enorme și sunt caracteristice mai mult țărilor înalt dezvoltate. În același timp, exporturile și investițiile străine directe ar putea avea o importanță crucială în asigurarea creșterii economiei naționale. Deși pe toată perioada de tranziție, dar mai cu seamă, de-a lungul ultimului deceniu au fost întreprinse multiple măsuri care vizează liberalizarea comerțului exterior, performanțele acestuia, în special ale exporturilor, rămân a fi foarte reduse, economia

TRADE SPECIALIZATION DYNAMICS IN MOLDOVA

*Alexandru STRATAN, PhD, associate professor, IEFS
Victoria CLIPA, PhD. student, scient. resear., IEFS*

Reviewer: Petru CATAN, PhD, associate professor, ULIM

In the last decade, external trade of Republic of Moldova, especially exports have showed very poor performances. Unlike imports, Moldovan exports grow very slow, and this is determined in the main by a reduction of industrial production. This paper examines the pattern of Moldovan international trade specialization and to what extent has it managed to change during the transition process to market economy. Agricultural sector and food processing industry still dominate the categories of products for which Moldova exhibits the largest degree of trade specialization. By contrast, high-technology sectors are prevalent among the categories for which our country is import-dependent. However, Moldova became also an important importer of products it have the greater degree of specialization.

Keywords: imports, exports, trade specialization, Lafay index, manufacturing.

Nowadays, an important issue for public authorities has become the national economy transition from a development model based on remittances and consumption to a one based on exports, investment and innovation. It is still premature to talk about Moldovan economic development based on innovation, since they involve huge investments and are more characteristic for the developed countries. However, exports and foreign direct investment could play a vital role in national economy's growth. Although throughout the period of transition, namely over the last decade, many measures have been taken to liberalize exports, their performances are still very low

națională confruntându-se practic cu un deficit de produse competitive, care ar putea concura pe piața externă. Aceste evoluții modeste se datorează, în mare parte, unor vicii de structură a exporturilor, care nu prea a progresat în această perioadă.

Această lucrare are drept scop analiza progreselor înregistrate de RM în procesul respecializării comerțului exterior, în perioada de tranziție, la economia de piață. Principalele rezultate ale studiului confirmă preocupările existente cu privire la calitatea specializării exporturilor moldovenești. RM continuă să se specializeze, cu precădere, în exportul de produse agroalimentare și manufacturate cu un grad redus de tehnologizare. În același timp, produsele cu un grad înalt de valoare adăugată sunt puțin caracteristice exporturilor moldovenești, fapt care determină și aportul redus al acestora la creșterea economiei naționale.

Principalele tendințe ale comerțului exterior moldoveneșc în perioada de tranziție

În perioada ultimelor decenii, în condițiile intensificării procesului de globalizare, comerțul exterior al RM a cunoscut profunde mutații. O etapă importantă în acest proces a reprezentat aderarea Moldovei la sistemul multilateral comercial OMC, care a impus noi dimensiuni în politica comercială a țării, cu orientare importantă spre exterior. În linii generale, această perioadă se caracterizează printr-o serie de tendințe principale.

Drept urmare a liberalizării comerțului exterior a crescut gradul de deschidere al economiei moldovenești (exprimat prin ponderea sumei importurilor și a exporturilor în PIB), care practic s-a dublat de la începutul anilor 90 până în prezent. Dacă, în anul 1992, acesta constituia doar 45%, atunci, deja în anul 1995 a reprezentat 89%, iar în a. 2010 – 94%, în perioada pre-criză acesta depășind chiar 100%. Această deschidere, s-a datorat în mare parte creșterii cu ritmuri accelerate a importurilor, mai cu seamă, începând cu ultimul deceniu, în timp ce performanțele exporturilor naționale au rămas foarte modeste. O dovadă în acest sens este ponderea mică a exporturilor în PIB, care a crescut de la 19 la 49% în perioada anilor 1992-1995, în a. 1995 înregistrându-se valoarea de apogeu, ca apoi în a. 2010 să se reducă până la 27%, precum și rata de acoperire a importurilor prin exporturi, care a scăzut de la 73,42% în a. 1992 până la 41,04%, în anul 2010. De asemenea, relevant este și faptul că cota exporturilor moldovenești în exportul mondial a rămas, practic, neschimbată, în această perioadă, variind în jurul valorii de 0.01%. Conform datelor figurii 1, comerțul exterior al Republicii Moldova a avut o tendință generală de creștere, cu excepția anilor de criză.

O altă schimbare importantă, care a marcat perioada de tranziție, este reorientarea cardinală a comerțului exterior, atât a importurilor, cât și a exporturilor. Dacă în a. 1992, 68,9% din tranzacțiile comerciale exterioare se desfășurau cu țările fostului spațiu sovietic (64,6% din exporturi și 72% din importuri), atunci, până în prezent importanța acestora a scăzut, în 2010 ponderea acestora în exporturile moldovenești fiind de 39,42%, iar în importuri de 32,60%. În același timp, începând cu a doua jumătate a anilor 90, iar mai cu seamă pe perioada ultimului deceniu, datorită facilităților comerciale acordate de către UE, iar mai apoi ca urmare a aderării României la acest grup de țări, UE a devenit un partener cu o mare greutate în comerțul exterior. Astfel, în a.2010, 47,18% din exporturi erau orientate spre această regiune, din care se importa 44,20% din produse.

and the national economy is actually facing a shortage of competitive products on external markets. These modest export developments in large part due to the uncompetitive exports' structure, which have shown modest evolution during this period of time.

This paper attempts to analyze the changes occurred in Moldovan trade specialization pattern. The main results of the study confirmed the existing concerns about the quality of Moldovan exports specialization. Moldova continues to be specialized mainly in export of agricultural products and low-tech manufactured products. Meanwhile, products with a high added value are less characteristic for Moldovan exports, what determine their low contribution to national economic growth.

The main trends of Republic of Moldova external trade in the transition period

Intensifying globalization during the last decades raised profound changes in Moldovan foreign trade. A major step in this process has been Moldova's accession to the WTO multilateral system of trade that has brought on a new dimension in the country's trade policy. This period was marked by some main trends.

Trade liberalization has led to an increase in the degree of economic openness (share of sum of imports and exports on GDP). In 2010 country's economic openness was almost two ways higher compared to the beginning of '90. In 1992, it represented 45%, in 1995 – 89% and in 2010 – 94%. In the pre-crisis year this indicator has reached and overcome even 100%. The high values of the index are due to the accelerated growth rates of imports, especially during the last decade, while exports performances has remain relatively modest. This fact is confirmed by the law exports' share in GDP - that has grown from 19% in 1992 to 49% during the peak year of 1995, and decreased in 2010 till 27%. Also imports coverage by exports rate has decreased from 73.42% to 41.04% in the period 1992-2010.

Is relevant the fact that the share of Moldovan exports in world exports has remained virtually unchanged during this period, with values varying around 0.01%. However, as shown in Figure 1, except crisis years, Moldova's foreign trade followed a general growth trend.

Another trend that marked external trade in the transition process is the cardinal geographical reorientation of external trade, both: imports and exports.

Unlike the 1992 year when almost 68.9% of external trade was oriented toward former socialists countries (64.6% of exports and 72% of imports), in 2010 the share of this countries in our external trade has decreased, representing 39.42% of exports and 32.60% of imports. Meantime, beginning with the second half of the 90s, especially in the last decade, due to the preferential trade regimes with EU and then to the Romania joining to this country group, EU became an important trade partner of Moldova. In 2010 Moldova's exports was oriented towards EU in proportion of 47.18%, and was importing from this region 44.20%.

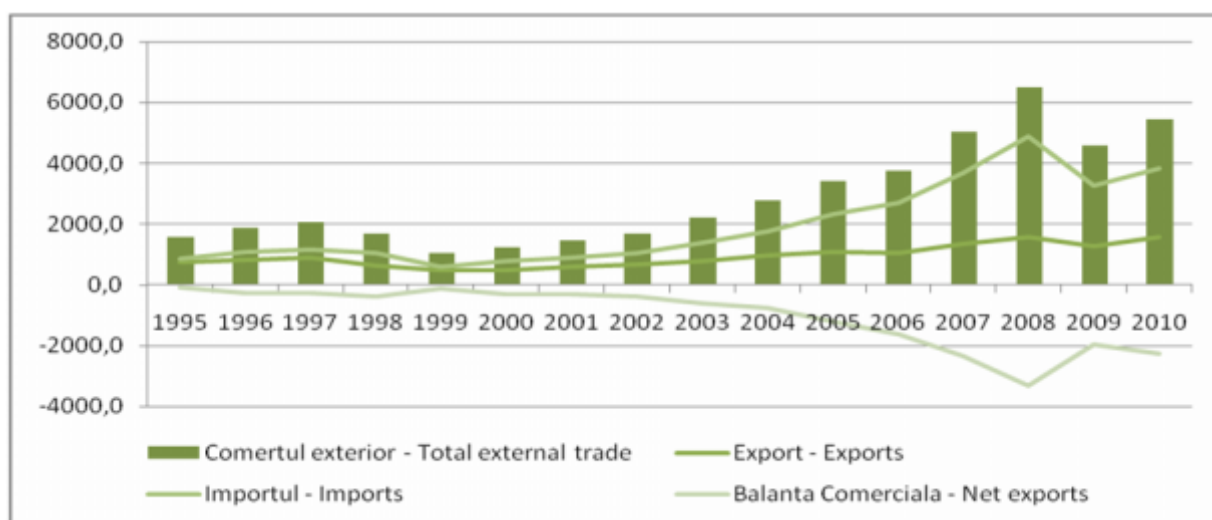

Fig.1. Evoluția comerțului exterior în perioada anilor 1995-2010, mln. USD/

Fig. 1. External trade of the Republic of Moldova (1995-2010), mln. USD

Sursa: elaborat de autori în baza datelor statistice ale UNCTAD./Source: elaborated by authors based on UNCTADSTAT database

În sfârșit, un aspect important al comerțului exterior, care, de asemenea, a suferit unele modificări odată cu deschiderea economiei moldovenești, este schimbarea structurii comerțului exterior pe grupe de produse: atât a exporturilor, cât și a importurilor (figura 2). Dar, problema care se pune este „au fost oare aceste schimbări calitative, care ar permite transformarea comerțului exterior într-un factor cu implicații pozitive asupra creșterii economice?”. În această perioadă s-a înregistrat o scădere semnificativă a exporturilor de produse agroalimentare de la 71,70% în a.1995 până la 48,65% în a.2010. Această scădere se datorează reducerii exporturilor produselor din carne, lactate, ouă, zahăr, produselor din tutun și băuturilor, care au scăzut considerabil începând cu anul 2006 (an în care Rusia a impus interdicția pentru importurile de vinuri moldovenești). Cu toate acestea, potrivit datelor din figura 2, această grupă de produse continuie să reprezinte o parte importantă din exporturile moldovenești, constituind practic jumătate din valoarea acestora.

Finally, another important aspect of foreign trade, which has undergone some changes since the Moldovan economy has opened, is the foreign trade commodity structure both of exports and imports (Figure 2). But the question is “have been these changes qualitative, which would allow the transformation of foreign trade into a positive factor with significant implications on economic growth?”. In this period a significant decline in exports of agricultural products has been recorded from 71.70% in 1995 to 48.65% in 2010. This decline is caused especially by the meat, milk, eggs, sugar, drinks and tobacco products’ export steepest fall since 2006 (in 2006, Russia introduced a ban for Moldovan wines imports). Despite this, as shown in figure 2, the share of agricultural and food products exports remain enough high, almost one half.

Export of agricultural and food products have dropped dramatically during this period, from 71.7% in 1995 to 48.65% in 2010. This decline is caused especially by the meat, milk, eggs, sugar, drinks and tobacco products’ export steepest fall since 2006 (in 2006, Russia introduced a ban for Moldovan wines imports). Despite this, as shown in figure 2, the share of agricultural and food products exports remain enough high, almost one half.

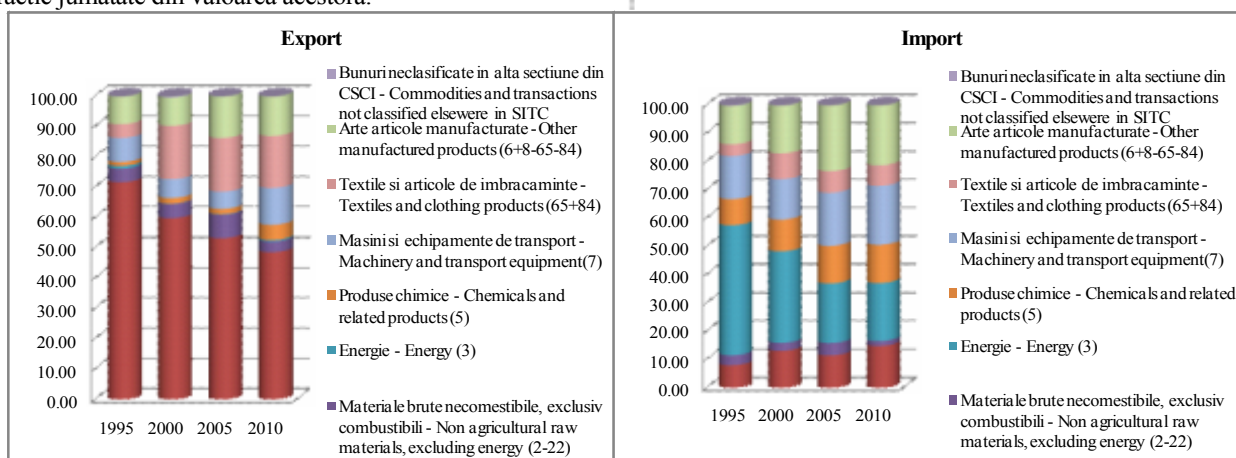

Fig. 2. Structura exporturilor și importurilor Republicii Moldova în perioada anilor 1995-2010, %/

Fig. 2. Evolution of commodity structure of Republic of Moldova's external trade between 1995-2010, %

Sursa: elaborat de autori în baza datelor statistice BNS și UN COMTRADE./Source: elaborated by authors based on NBS and UNCTADSTAT database

Notă: Datele sunt prezentate conform grupelor clasificatorului SITC, rev. 3./Note: the data are presented according SITC rev 3

În această perioadă, în volumul total al exporturilor a crescut ponderea exportului de bunuri manufacturate, cu precădere, exporturile de mașini și aparate electrice, produse ale industriei ușoare – textile, încălțăminte, confecții de îmbrăcăminte etc. Exportul acestor produse a manifestat tendințe mai accentuate de creștere în ultimul deceniu, ca urmare a delocalizării procesului de producție a marilor întreprinderi europene. Cu toate acestea, exportul acestei categorii de produse nu numai că se caracterizează printr-un nivel redus al valorii adăugate, dar în ultimii 5 ani s-au evidențiat și ușoare tendințe de reducere a acestora, Moldova pierzând treptat avantajele sale de cost.

Schimbări au fost resimțite și în structura importurilor. S-au redus semnificativ în perioada analizată importurile de energie, de la 45,9% în a.1995 la 20% în a.2010 în total, deși sub aspect cantitativ au înregistrat o creștere practic dublă. În același timp, fiind alimentate mai cu seamă din remiteri, au crescut considerabil importurile de produse manufacturate, însă cel mai ciudat fapt este creșterea importurilor de produse agroalimentare: produse din carne, fructe și legume, produs din tutun etc. În anul 2008 am avut parte și de un fenomen unicat, balanța comercială pentru produsele agroalimentare a înregistrat un sold negativ – (-) 14,47 mln. USD.

Gradul de specializare a comerțului exterior moldovenesc

Analiza dinamicii specializării comerțului exterior în timp poate fi un indicator al schimbărilor structurale ce se produc într-un sistem economic. De asemenea, aceasta poate indica asupra calității structurii comerțului exterior al unei țări.

Există mai mulți indicatori care permit măsurarea gradului de specializare al unei țări în anumite ramuri. Unul din acești indicatori este *indicele Lafay* (1992) care măsoară avantajul comparativ al unei țări în exportul de bunuri, comparând balanța comercială pentru bunul respectiv cu nivelul general al balanței comerciale. Indicele măsoară contribuția fiecărui grup de produse la normalizarea balanței comerciale. Astfel, o valoare pozitivă a indicelui relevă un avantaj comparativ, iar creșterea acestuia – un nivel superior de specializare. Din contra, o valoare negativă denotă un dezavantaj comparativ.

Pentru o țară j și pentru o grupă de produse i , indicele de specializare Lafay (LFI_i) se calculează după cum urmează:

$$LFI_i = \left(\frac{X_i - M_i}{X_i + M_i} - \frac{\sum_{i=1}^N (X_i - M_i)}{\sum_{i=1}^N (X_i + M_i)} \right) \frac{X_i + M_i}{\sum_{i=1}^N (X_i + M_i)} * 100, \quad i = 1, \dots, N$$

Unde: X_i și M_i reprezintă exportul și corespunzător importul total al produsului i de către țara j , iar N – numărul total de produse.

În studiu a fost calculat indicele de specializare Lafay al comerțului moldovenesc, în baza diviziunilor clasificatorului SITC, rev. 3. Analiza datelor relevă faptul că, timp de 15 ani, Moldova nu și-a consolidat nivelul de specializare, mai mult ca atât, chiar s-a înregistrat o reducere a acestuia. Din 67 de diviziuni ale clasificatorului, în a.2010, Moldova deținea un avantaj comparativ doar în 21 din diviziuni (ceea ce reprezintă 31%), 13 dintre care constituind produsele agroalimentare și bunuri primare. Respectiv, în a.1995 acești indicatori reprezentau 22 diviziuni dintre care 15 produse agroalimentare și primare.

During this period, the share of manufactured goods exports have grew, particularly electrical machinery and light industry products: textiles, footwear, apparel etc. The export of these products showed more significant growth trend in the first half of this decade, following the relocation of production of large European companies to low labor cost countries. However, besides the low level of added value of these products, in the last five years their exports have highlighted a slight reduction, Moldova gradually losing its cost advantages.

Also the imports' structure has changed. During the analyzed period, although its value increased more than 2 times, energy imports share of total imports decreased dramatically from 45.9% in 1995 to 20% in 2010. At the same time, being generated especially by migrants' remittances, imports of manufactured products have increased significantly. But a quite strange phenomenon is the growth of imports of food products like: meat, fruit and vegetables, tobacco products etc. Moreover, in 2008 a unique phenomenon has occurred – for the first time, this group of products has registered a negative trade balance – (-) 14.47 million USD.

Patterns of Moldova's external trade specialization

The analysis of foreign trade specialization patterns over time can point out the structural changes that occur in an economic system. It also can be considered as an indicator of the quality of a country's foreign trade structure.

The literature suggests a large number of indicators in order to measure the specialization of international trade of different countries. One of these indicators is Lafay index (1992), which is an index of specialization or revealed comparative advantage that takes account of both exports and imports and is therefore more suitable for a country with intra-industry trade. Thus, a positive value of the index reveals a comparative advantage, and its growth – a higher level of specialization. On the contrary, a negative value indicates a comparative disadvantage.

For a country j and for a group of products i , the specialization Lafay index (LFI_i) take the following form:

Where: X_i and M_i are exports and imports of the product i by country j , and N – total number of products.

Within the study, the Lafay index for the Moldova's external trade has been computed at a disaggregated level of 67 items from the two-digit Standard International Trade Classification. The study reflects the fact that during the last 15 years Moldova didn't specialized in new sectors, and has even registered a loss of specialization in traditional sectors. From 67 divisions of SITC, in 2010 Moldova had comparative advantages for only 21 (that represent 31% of total) from which 13 positions are agricultural products and other primary goods. Accordingly, in 1995 we had a comparative advantage for 22 divisions, 15 of which were food and primary products.

Se poate observa că în lista primelor 10 produse în care se specializează exporturile moldovenești predomină produsele neprelucrate – agricole. Primele 5 grupe în care Moldova a continuat să se specializeze în perioada ultimului deceniu sunt *băuturile, articolele și accesorii de îmbrăcăminte, legumele și fructele, grăsimi și uleiuri din semințe și fructe oleaginoase, cerealele și produsele cerealiere.*

As can be seen from the table above, the greater degree of specialization Moldova has for agricultural products. Top five groups of products that Moldova has *continued to specialize during this period are drinks, articles of apparel and accessories, vegetables and fruits, fixed vegetable fats and oils, cereals and cereal preparations.*

Tabelul 1/Table 1

Top 10 și ultimele 10 produse în care se specializează exporturile Republicii Moldova în a. 2010 comparativ cu a. 1995 (calculat în baza indicelui Lafay) / Top 10 and bottom 10 products groups for which Moldova has a comparative advantage based on the Lafay index

1995					2010						
Cod SITC, rev 3	Grupe produse	ILF	Cod SITC, rev 3	Grupe produse	ILF	Cod SITC, rev 3	Grupe produse	ILF	Cod SITC, rev 3	Grupe produse	ILF
11	Bauturi - Beverages	10.82	78	Vehicule rutiere (inclusiv vehicule cu perna de aer) - Road vehicles (including air-cushion vehicles)	-0.88	84	Imbracaminte si accesorii - Articles of apparel and clothing accessories	5.27	69	Articole prelucrate din metal - Manufactures of metals, n.e.s.	-0.66
05	Legume si fructe - Vegetables and fruits	7.34	65	Fire, tesaturi, articole textile necuprinse in alta parte si produse conexe - Textile yarn, fabrics, made-up articles, n.e.s., and related products	-0.95	05	Legume si fructe - Vegetables and fruits	4.78	64	Hirtie, carton si articole din pasta de celuloza, din hirtie sau din carton - Paper, paperboard and articles of paper pulp, of paper or of paperboard	-0.68
06	Zahar, preparate pe baza de zahar; miere - Sugars, sugar preparations and honey	4.11	54	Produse medicinale si farmaceutice - Medicinal and pharmaceutical products	-1.00	11	Bauturi - Beverages	4.16	55	Uleiuri esentiale, rezinoide si substante parfumate, preparate pentru toaleta, produse pentru infrumusetare - Essential oils and resinoids and perfume materials	-0.69
01	Carne si preparate din carne - Meat and meat preparations	3.19	64	Hirtie, carton si articole din pasta de celuloza, din hirtie sau din carton - Paper, paperboard and articles of paper pulp, of paper or of paperboard	-1.12	22	Seminte si fructe oleaginoase - Oil-seeds and oleaginous fruits	2.40	58	Materiale plastice prelucrate - Plastics in non-primary forms	-0.71
12	Tutun brut si prelucrat - obacco and tobacco manufactures	3.01	72	Masini si aparate specializate pentru industriile specifice - Machinery specialized for particular industries	-1.16	04	Cereale si preparate pe baza de cereale - Cereals and cereal preparations	2.20	67	Fier si otel - Iron and steel	-0.96
84	Imbracaminte si accesorii - Articles of apparel and clothing accessories	1.13	59	Alte materiale si produse chimice - Chemical materials and products, n.e.s.	-1.25	42	Grasimi si uleiuri vegetale fixate, brute, rafinate sau fractionate - Fixed vegetable fats and oils, crude, refined or fractionated	1.19	76	Aparate si echipamente de telecomunicatii si pentru inregistrarea si reproducerea sunetului si imaginii - Telecommunications and sound-recording and reproducing apparatus and equipment	-1.04
28	Minereuri metalifere si deseuri de metale - Metalliferous ores and metal scrap	0.98	35	Energie electrica - Electric current	-2.39	28	Minereuri metalifere si deseuri de metale - Metalliferous ores and metal scrap	0.81	65	Fire, tesaturi, articole textile necuprinse in alta parte si produse conexe - Textile yarn, fabrics, made-up articles, n.e.s., and related products	-1.18
02	Produse lactate si oua de pasari - Dairy products and birds' eggs	0.92	32	Carbune, cocs si brichete - Coal, coke and briquettes	-2.98	06	Zahar, preparate pe baza de zahar; miere - Sugars, sugar preparations and honey	0.66	78	Vehicule rutiere (inclusiv vehicule cu perna de aer) - Road vehicles (including air-cushion vehicles)	-1.56
04	Cereale si preparate pe baza de cereale - Cereals and cereal preparations	0.85	34	Gaz si produse industriale obtinute din gaz - Gas, natural and manufactured	-6.27	85	Incaltaminte - Footwear	0.57	34	Gaz si produse industriale obtinute din gaz - Gas, natural and manufactured	-3.60
42	Grasimi si uleiuri vegetale fixate, brute, rafinate sau fractionate - fixed vegetable fats and oils, crude, refined or fractionated	0.69	33	Petrol, produse petroliere si produse inrudite - Petroleum, petroleum products and related materials	-10.82	82	Mobila si partile ei - Furniture, and parts thereof	0.44	33	Petrol, produse petroliere si produse inrudite - Petroleum, petroleum products and related materials	-4.42

Sursa: elaborat în baza calculului autorilor, în baza datelor BNS și UN COMTRADE/Source: authors calculations based on NBS and UNCTADSTAT database

Cel mai înalt nivel de specializare al exporturilor se atestă în producerea articolelor și accesoriilor de îmbrăcăminte și a băuturilor. Deși în a. 2010 s-a înregistrat o creștere a gradului de specializare în producerea acestor categorii de produse comparativ cu anul a. 1995 de la 1,13 la 5,27, totuși acesta a fost în descreștere în raport cu anul a. 2000 când acesta a înregistrat 7,05. De asemenea, a fost înregistrată o tendință de pierdere a specializării pentru astfel de produse ca băuturile, fructele și legumele. La unele produse, în care se înregistra un avantaj comparativ relativ mare în a. 1995, chiar s-a produs o pierdere de specializare, cum ar fi exemplul tutunului și produselor din tutun, carnea, produsele lactate și ouăle. În schimb, în topul primelor 10 produse în care ne specializăm, în a. 2010, s-au mai adăugat alte două poziții de produse manufacturate - încălțăminte și mobila.

În acest context, ar mai fi de menționat că, comparativ cu anul a. 1995, în a. 2010 s-au dezvoltat avantaje comparative și în producerea a astfel de produse manufacturate cum ar fi: mașini și aparate electrice și părți ale acestora, mașini și aparate pentru prelucrarea metalelor, mașini generatoare de putere și echipamentele lor. Structura nivelului de specializare a comerțului moldovenesc, timp de 15 ani, nu a avut evoluții care ar putea fi caracterizate drept pozitive: păstrarea specializării cu precădere pentru produsele agroalimentare, inclusiv bunurilor primare; reducerea gradului de specializare chiar și pentru produsele în care deținem un avantaj comparativ istoric în această perioadă; reorientarea slabă spre produse manufacturate.

Această situație poate fi explicată prin influența conjuncturală a mai multor factori:

- Perioada analizată a coincis cu procesul de liberalizare a comerțului exterior, mai cu seamă, începând cu prima jumătate a acestui deceniu, ceea ce a condiționat o creștere a importurilor cu ritmuri mult mai accelerate decât cea a exporturilor. În perioada de referință, ritmul mediu anual de creștere a importurilor a constituit 14,7 față de 8,4 pentru exporturi, iar pentru în 2000-2010 acești indicatori au constituit respectiv, 20,5% și 12,7%.¹

- Invadarea pieței cu produse de import a avut loc pe fondul unei evoluții foarte modeste a producției agricole și industriale, care s-au dovedit a fi incapabile de a asigura o ofertă pe măsură pentru export. În perioada 1995-2010, valoarea producției agricole și industriale în termeni reali (exprimată în prețurile anului 2000) a înregistrat ritmuri medii anuale de creștere foarte modeste, iar pentru industria prelucrătoare, inclusiv industria alimentară, a băuturilor și tutunului valorile fiind chiar negative. Astfel, în această perioadă, producția agricolă a crescut în medie doar cu 2,42%, iar industria - cu 0,47%, pe când industria prelucrătoare a scăzut cu -0,9%. Deși în valori nominale a crescut anual în medie, cu 11,5%, atunci în termeni reali, valoarea producției industriei alimentare și a băuturilor a înregistrat un ritm mediu de creștere negativ de -1,59%. Spre deosebire de aceasta, un ritm relativ înalt de creștere a cunoscut volumul producției de confecții - 5,43%, în timp ce valoarea nominală a crescut cu un ritm de cca 4 ori mai mare.

The analysis reflects that Moldova has the greatest specialization in apparel and drinks production in 2010. Despite the fact that Lafay index has grown for apparel products in 2010 compared to 1995, from 1.13 to 5.27, it has decreased compared to 2000 - when its value represented 7.05. Also trade specialization in such products as drinks, fruits and vegetables also exhibited a declining trend. Till present Moldova has lost specialization in production of some products like tobacco, meat, milk, eggs - products for which we had a relative high comparative advantage in 1995. However, in the top 10 products that our trade had a comparative advantage in 2010 appeared two new manufactured products - footwear and furniture.

In this context, it should be noted that compared with 1995, in 2010 there has been developed a comparative advantage in production of such manufactured products such as electrical machinery, apparatus and appliances, n.e.s., and electrical parts thereof, metalworking machinery, power-generating machinery and equipment. However, the commodity structure of Moldovan trade didn't exhibit optimistic developments last 15 years: in particular, has been kept specialization especially in production of food products, including basic goods; has been lost specialization for some products we have had a traditional comparative advantage.

These trends can be explained by the influence of several contextual factors:

- The period under review coincided with the period of rapid trade liberalization. Especially beginning with the first half of the 2000s, imports have increased much faster than exports. Between 1995 and 2010, annual average growth rate of imports was 14.7 and of exports - 8.4, and during the 2000-2010 these indicators were 20.5% and, accordingly 12.7%.

- During the analyzed period, imports have grown very fast while national production registered poor developments and proved to be unable to ensure a correspondent export supply. During 1995-2010, industrial and agricultural production in real terms (at constant 2000 prices), has grown at a fairly modest annual average rate. Manufacturing industry, including food, beverages and tobacco industries have even registered a negative trend, if compare their value in 2010 compared to 1995. Thus, during this period, agricultural production grew by an average of only 2.42% and industry by 0.47%, while manufacturing industry decreased by -0.9%. Although in nominal values food and beverages industry was raised on average by 11.5%, in real terms, it registered a negative average growth rate of -1.59%. In contrast, a relatively high rate of growth had the volume of apparel production - 5.43%, while its nominal value increased even at a higher rate.

¹ Ritmurile de creștere ale importurilor în perioada 2000-2010, ar putea fi chiar mai mari, ținând cont de faptul că în condițiile crizei importurile au înregistrat o cădere de -33%, comparativ cu 18,4% pentru exporturi, iar perioada imediat după criză (anul 2010) s-a caracterizat printr-o creștere mai rapidă a exporturilor cu 4,3% - fenomen care s-a manifestat pentru prima dată în această perioadă.

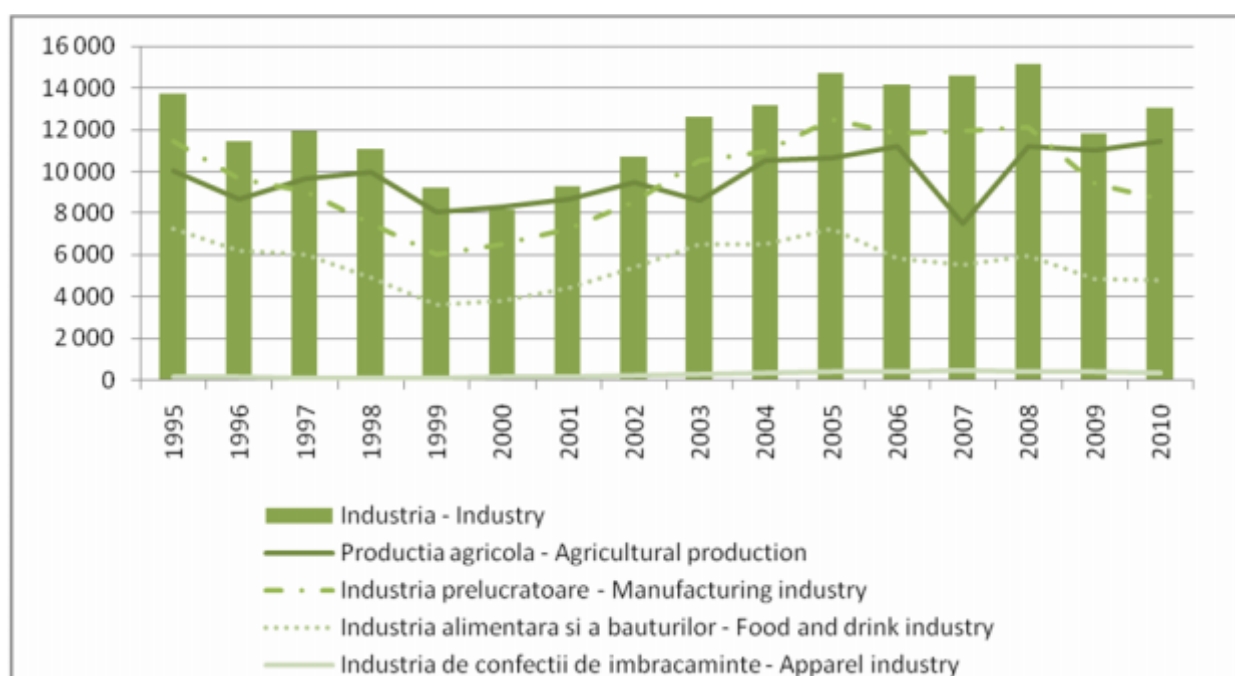

Fig. 3. Evoluția volumului producției agricole și industriale, mln. lei (exprimat în prețurile a.2000)/

Fig. 3. Agricultural and industrial production, mln lei (at constant 2000 prices)

Sursa: elaborat în baza calculului efectuate de autori conform datele BNS./ Source: elaborated by authors based on authors' calculation

Aceste tendințe scot în evidență situația critică actuală a agriculturii și a industriei naționale, care, practic, au rămas la nivelul anului 1995. Situația este mult mai critică, mai cu seamă în cazul industriei prelucrătoare, care în ultimii 2 ani a coborât chiar sub nivelul anului 1995.

Deși analiza evoluției producției agricole și industriale, în valori nominale, reflectă în perioada analizată tendințe generale de creștere, acestea se datorează, mai cu seamă, creșterii inflației și, mai puțin, creșterii volumului efectiv al producției.

Concluzii: În condițiile actualei conjuncturi ale economiei mondiale, exporturile și investițiile au devenit un factor important al creșterii unei economii. Astfel, multe țări în curs de dezvoltare și tranziție, inclusiv Republica Moldova, încearcă să se orienteze spre un model de dezvoltare bazat pe exporturi și investiții. În același timp, pentru a contribui la creștere, este necesară o diversificare a exporturilor, reducerea în structura acestora a ponderei produselor primare și creșterea, în schimb, a ponderii produselor cu o valoare adăugată mare, inclusiv a produselor scientointensive etc.

În cazul Republicii Moldova, exporturile și investițiile influențează foarte puțin creșterea economică, fapt condiționat de performanțele reduse ale exporturilor moldovenești, și mai cu seamă, de structura pe grupe de produse necompetitivă. Jumătate din exporturile moldovenești este asigurată de producția agroalimentară, fără a fi observate careva tendințe evidente de specializare în alte ramuri noi. Cauza acestei tendințe este potențialul productiv slab al agriculturii și industriei naționale. În a. 2010, în termeni reali, valoarea producției agricole a depășit cu greu nivelul anului 1995, iar producția industrială și, mai cu seamă, cea agroalimentară fiind chiar sub nivelul acestui an. Astfel, pe termen mediu, probabil, sectorul agroalimentar va contribui la creșterea

These trends highlight the critical situation of agriculture and domestic industry, which practically didn't develop since 1995. The situation is more critical, especially for manufacturing industry, which in the last two years has fallen even below the 1995 level. Although the agricultural and industrial production has grown in nominal terms, this development was due rather to a high rate of inflation than to production volume increase.

Conclusions: In the current world economy's conjuncture, exports and investments have become critical drivers and enablers of high level of sustainable growth. Thus, many developing and transition countries, including Republic of Moldova, have to turn toward a new model of sustainable growth which is pro-investment and export-oriented. Meantime, to ensure an economic growth, the country should diversify its exports; reduce the share of primary products in the exports structure and increase that of high added value products, including science intensive products etc.

Export and investments have a limited impact on economic growth of our country. Exports have modest performances, especially due to their uncompetitive commodity structure. Almost half of our exports represent export of agricultural and food products and no trends towards specialization in other new products have arisen. The cause of these evolutions lies probably in the low productive potential of national agriculture and industry. In 2010, the volume of agricultural production has hardly overcome the 1995 level, while the industrial production, especially food industry was even below. Thus, over a short and medium run, the agricultural sector will probably have a positive impact on export growth,

exporturilor, ca urmare a sporirii prețurilor la aceste produse pe piața internațională, însă, pe termen lung sunt necesare măsuri radicale în vederea îmbunătățirii capacităților productive în sectorul agricol și ale industriei naționale, care să asigure exporturile cu o ofertă diversificată și calitativă.

due to world prices growth for these products, but in a long run radical measures are needed to improve productive capacities in agriculture and domestic industry, which would supply diversified and qualitative products for export.

Bibliografie/Bibliography

1. Carlos Alfredo Rodriguez, On the Degree of Openness of an Open Economy, February 14, 2000 available at: <http://www.ucema.edu.ar/~car/Advantage.PDF>.
2. Goran Buturac, Željko Lovrinčević, Davor Mikulić, Macroeconomic Performance, Trade and Competitiveness of South-East European Countries, The Western Balkans policy review, Volume 1, Issue 1, Jan/Jun 2010 available at: <http://www.kppcenter.org/WBPREview2010-1-1-ButuracEtAl.pdf>.
3. <http://www.comtrade.un.org/db/>.
4. <http://www.unctadstat.unctad.org/ReportFolders/reportFolders.aspx>.
5. <http://www.statistica.md/category.php?l=ro&idc=336&>.